

”Institutionsparker och trädgårdar”
Övningsuppgift i kursen Trädgårdshistoria 1 (5 p)
Institutionen för Landskapsplanering, Alnarp, SLU

Entréparken utanför Höganäsbolagets huvudkontor

Dess historia

Alnarp 2003-11-24

Camilla Thomee

Kursansvarig och handledare: Åsa Klintborg Ahlklo

Innehållsförteckning

Sammanfattning

Inledning.....	3
Entréparken utanför Höganäsbolagets huvudkontor	3
Höganäs AB	3
Parkens dokumenterade historia.....	3
Idag.....	6
Avslutning	6

Sammanfattning

I Höganäs AB's ägor skulle en park finnas. Få människor visste något om den, och ingen skriftlig dokumentation var gjord. En karta från 1867 visar att den låg/ligger framför bolagets huvudkontors entré. Den anlades någon gång mellan 1864 och 1867. Den förstördes 1890 och återuppstod i ny skepnad 1944. Den glömda och gömda parken i Höganäsbolagets ägor har hittas och ett försök till dokumentering av dess historia har gjorts.

Inledning

I kursen Trädgårdshistoria 1 har vi fått som uppgift att försöka hitta information om gamla institutioners parker och trädgårdar. De är ofta ett utforskat kapitel och på så sätt också ett mycket spännande sådant. På min lott föll att leta efter en park i Höganäs AB's ägor. Det visade sig att företaget hade haft flera intressanta parker men det fanns skrivet en del om dem, så på en gammal karta från 1867 fann jag ett synligt tecken på en park som få visste något om: I Höganäs samhälle i nordvästra Skåne har Höganäs AB sitt huvudkontor. Det är ett världsomspännande företag som har en lång och intressant historia. Framför huvudkontorets entré finns i dag en liten representativ park och en parkering. Jag har undersökt vad parken har för en historia. Jag har systematiskt besökt och ringt alla människor som om möjligt kunnat veta något, och Höganäs biblioteks lokala samlingar har tjänat mig. Höganäs AB's historiska arkiv har undersökts och Höganäs museum har fått leta i sina arkiv. Det blir på inga sätt en fullständig rapport för tiden har varit knapp, men nu finns det i varje fall en samling av information som kan tjäna som grund för fortsatt arbete eller nyfikenhet.

Entréparken utanför Höganäsbolagets huvudkontor

Höganäs AB

Höganäsbolaget är ett världsomspännande företag vars affärskoncept idag är utveckling, tillverkning och försäljning av järn och järnpulver. Men historien går tillbaka till 1571 då skånska stenkolsfyndigheter omtalas första gången i skrift. Danske kungen Fredrik II ger bergsgesällen Melchior Huscher tillstånd att "gräva stenkol" i trakten av Helsingborg. Och nästa stopp i tiden blir 1797 då det egentliga Höganäs Stenkolsverk bildas av greve Eric Ruuth och grosshandlare Carl Bagge. Höganäs AB:s tillkomst räknas från detta år.¹ Höganäsbolaget var tidigt banbrytande i sin inställning till samhällets utveckling och allmänna goda. Man gav sina arbetare en dräglig (läs: drägligare) tillvaro och man var noga med hur miljön runt boende och fritid tog sig uttryck.

Parkens dokumenterade historia

I början av 1820-talet byggde Höganäs Stenkolsverk en arbetarbostad som kom att kallas Gamla längan. Den inrymde tolv lägenheter på ett rum och kök. Här bodde nog inte bara arbetare utan det verkar som inspektör Lindström, bruksskrivare Nilsson och magasinist Ahlström också bodde här en tid.²

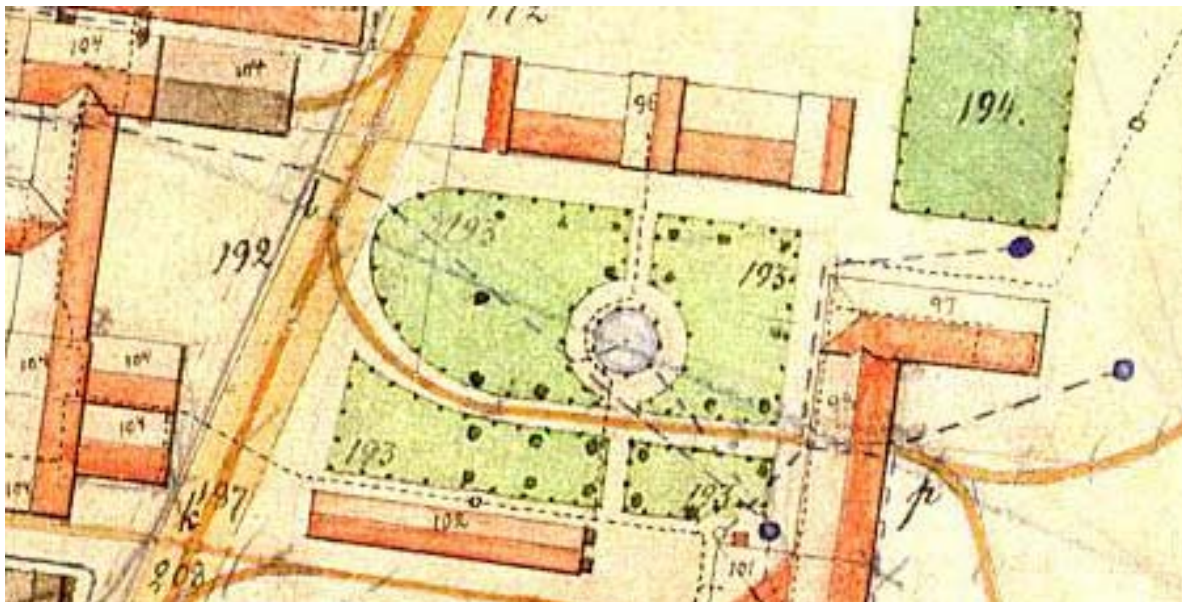
¹ www.hoganas.com, 031124

² L'Estrade Leif, sid 65

På en karta från 1839 kan man se att det i anslutning till Gamla längan finns en markerad markbit.³ Men på vilket sätt den användes går tyvärr inte att se. Det fanns i varje fall inte anlagd park här då⁴.

Tidens vindar blåste och Höganäsbolaget gick i bräschen för den personalvård som nu var så populärt. Det gällde till stor del uppförandet av folkskolor, billigt boende och humana arbetstider. Men till detta kom också att parker började anläggas⁵ och små trädgårdslotter i anslutning till bostäderna blev ett viktigt inslag. Grönytorna fyllde flera funktioner; dels den sunda sociala nyttan och dels som skydd mot den sot som luften var full av⁶.

Mitt emot Gamla längan, på andra sidan ”markbiten” anläggs en ny fin arbetarbostad som invigdes 1864. Den kom att kallas Tre Kronor i folkmun, för dess påstådda likhet med Stockholms slott⁷ och bolaget premierades för denna byggnad i Paris.⁸ Mellan Gamla längan och Tre Kronor anläggs nu en park. Man ser den tydligt på en karta från 1867.⁹ Till kartan finns en teckenförklaring och på parken finns littra 193; det är ganska otydligt men det verkar stå för ouppodlad mark och gräsplan¹⁰. (Bild 1)

Bild 1, Den gamla kartan från 1867 visar tydligt parken. (Höganäsbolagets historiska bildarkiv)

Man vet inte helt säkert vem arkitekten till Tre Kronor var men man tror att det var J. Frosell¹¹. Tre Kronor påminner i sin arkitektur om de samtida institutionsbyggnader som blev vanliga under andra hälften av 1800-talet¹². Desto mer säker är man på att parken ritades och anlades av Ferdinand Ring; den skulptör som stod för mycket av den utsmyckning som

³ Höganäs museum, arkiv

⁴ Pers.medd. Leif L'Estrade, 031121

⁵ L'Estrade Leif, sid 154

⁶ Pers.medd. Leif L'Estrade, 031121

⁷ Olsson, B

⁸ L'Estrade L, sid 149

⁹ Höganäs AB, Historiska arkiv

¹⁰ Kullabygdens hembygdsförenings arkiv via Pers.medd. Torsten Lodberg, 031122

¹¹ L'Estrade L, sid 149

¹² Ranby, H

fanns på Höganäsbolagets domäner¹³. Ferdinand Ring (1829-1886) hade fått sin utbildning vid Herman Wilhelm Bissens bildhuggarverkstad och Kunstakademiet i Köpenhamn och han anställdes i Höganäs 1856-1865. Hans arbete bestod bland annat i att modellera byggnadsornament, friser, skulpturer och annan konst i en nyrenässansinspirerad stil.¹⁴ Parken blev en vacker anläggning med gräsmattor och rabatter och i mitten ett springvatten¹⁵ eller en fontän. Hur fontänen såg ut och vart den tog vägen är osäkert men det finns olika teorier. Omkring år 1890 avvecklades Tre Kronor som bostad och blev istället kontors- och magasinlokal, troligen flyttades fontänen då och parken blev en uppställningsplats för rör och annat (Bild 2). Barbro Olsson skriver att fontänen var dekorerad med fyra figurer i naturlig storlek, föreställande härskarna över vädersträcken¹⁶, och Leif L'Estrade föreslår att den fontän som nu står utanför museet i Höganäs kan vara vår fontän¹⁷. Den skall ha varit tillverkad i tre avsatser av lera och hopfogad med gips¹⁸.

Bild 2, 1890 blev Tre Kronor kontor och magasin, så nu blev parken uppställningsplats för rör. (L'Estrade, L, 2002, sid. 149)

1923 blev Tre Kronor bolagets huvudkontor¹⁹, och med tiden blev det dags att rusta upp och utsmycka miljön utanför byggnaden igen. 1944 engagerar Höganäs AB Sveriges ledande konstnärer i en tävling där gårdsmiljön nu skulle bli representativ. Förste pristagare blev konstnären Elis Eriksson från Hässelby. Som huvudmoment ingår en kvinnogestalt i glaserat stengods i samband med en fontän i en vattenbassäng. Fem hängpilar skall ge svalka och skugga. En spaljé, också den gjord i stengods, som visar bilder från de olika avdelningarna

---

¹³ Pers.medd. L'Estrade L, 031121

¹⁴ Ranby, H

¹⁵ Olsson, B

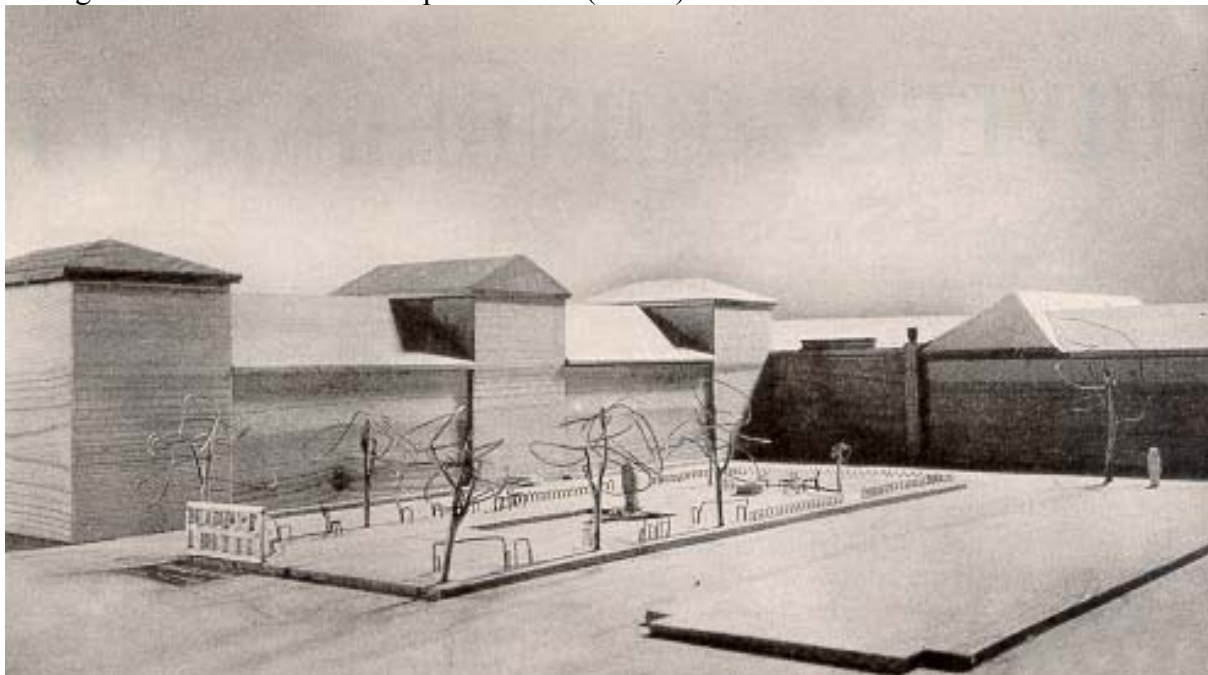
¹⁶ Olsson, B

¹⁷ L'Estrade L, sid 333

¹⁸ Nilsson.B m fl, 1986

¹⁹ L'Estrade L, sid 149

inom bolaget. En gräsplan med flankerande stamrosor, samt vilsoffor utplacerade på strategiska ställen fulländar kompositionen.²⁰(Bild 3)

Bild 3, Det vinnande förslaget i tävling om utsmyckning framför Tre Kronorhuset. (Brännpunkten, Dec 1944)

Idag

Idag fungerar fortfarande Tre Kronor som huvudkontor och man ser tydligt att grunden är den samma som 1944 års vinnande koncept. Det har skett vissa förändringar i vegetationen då de fem hängpilarna har bytts ut till hängaskar (*Fraxinus excelsior* 'Pendula') som fått en fotbeklädnad av idegran (*Taxus baccata*), och stamrosorna har rationaliserats till en bred roslist med polyantarosor. Man upplever gången från huvudentrén ut till parkeringen som en axel genom anläggningen. Den har också blivit förstärkt av lind (*Tilia* ssp.) som står som en hedersvakt. Fontänen har blivit en stilla vattenspegel som idag prydas av det konstverk som avtäcktes 1960 föreställande Venus uppstigande från sin snäcka ur havet. Konstnär Robert Nilsson.

Avslutning

Varför nu detta intresse för en liten grönytas historia? Jag tänker genast på ett flertal orsaker. För det första kan platsens historia öka dess värde. När jag i min vardag har fått veta litet om sakernas tillstånd för hundra och tvåhundra år sedan, hur människor levde sitt liv då och hur det måste ha påverkat Höganäs befolkning att företaget var innovativt och var föregångare för ett värdigare och sundare liv, så blir ju platsen en gåva.

För det andra gör historien det möjligt att rekonstruera parken om man vill. Vilket i sin tur skapar mångfald.

För det tredje tycker jag att historien om den sociala framsyntheten kan lära oss alla något om de små tingens värde och om den sanning som säger att står man still går man bakåt.

---

²⁰ Brännpunkten, Dec 1944, nr 4

Källor och Litteratur

Otryckta källor

Arkiv

Höganäs

Höganäs AB's historiska arkiv

Höganäs museums arkiv

Kullabygdens hembygdsförenings arkiv

Övriga otryckta samt muntliga källor

Muntliga källor

Pers.medd.

L'Estrade, Leif, Bergsingenjör och historiker, 031117, 031119, 031121.

Lodberg, Torsten, Representant för Kullabygdens hembygd förening, 031122.

Elektroniska källor/Internet

www.hoganas.com

Tryckta källor och Litteratur

L'Estrade, L, 2002, Från stenkol och lera till järnpulver Höganäsbolaget genom två sekler, Lund.

Nilsson, B, m fl, 1986, Vårt gamla Höganäs, Höganäs.

Olsson, B, 1986, Artikel om det gamla Höganäs, HelsingborgsDagblad, 1986, sid 64.

Höganäsbolagets personaltidning Brännpunkten, 1944, Årg 2, Nr 4 Dec 1944, sid 24.

Ranby, H, Arbetarbostäder och Egnahem i Höganäs- ett lokalt kulturarv att bevara,